હૈયાને દરબાર
નંદિની ત્રિવેદી
nandini.trivedi@
bombaysamachar.com

હાથને ચીરો તો ગંગા નીકળે...

રમેશ પારેખને ગાવાનો બહુ શોખ. અમરેલીમાં 'મોરલ મ્યુઝિક ક્લબ' ચલાવતા હતા. મુરલી બૈરન ભયી ઓ કનૈયા...એમનું ફેવરિટ ગીત. આ ગીત સાંભળીને રીતસર ચોધાર આંસુએ રડે. શંકર જયકિશનના તેઓ મોટા ફેન હતા. ઢોલ પણ ખૂબ સારું વગાડતા

ગઝલનો એક એક શબ્દ વાંચતાં રૂંવાડાં ખડાં થઈ જાય એવું તમે અનુભવ્યું છે ક્યારેય? રમેશ પારેખની 'હાથને ચીરો' ગઝલને અડતાં જ મગજમાં વિસ્ફોટ થવા માંડે એવી ચોટદાર આ રચના છે. ગીત-ગઝલ, મીરાંકાવ્યોથી લઈને આલા ખાચર સુધી રમેશ પારેખનું ફલક એટલું વિસ્તૃત છે કે દર ગુરુવારે એમનું એક ગીત લઈને 'હૈયાને દરબાર'માં ર.પા.ને આસનસ્થ કરી શકાય. પરંતુ, ર.પા.ને આજે યાદ કરવા છે જુદા કારણસર. સાલ ૨૦૦૬. મે મહિનાનો ધોમધખતો તાપ અને પારાવાર ઉકળાટ. કવિ પણ તન-મનથી બેચેન હતા છતાં મિત્રપુત્રના લગ્નમાં હાજરી આપવા રાજકોટથી અમદાવાદ ગયા. ત્યાં જ હૃદયરોગનો હુમલો આવ્યો. રાજકોટ પાછા લાવવામાં આવ્યા પણ બચી ન શક્યા. તારીખ હતી ૧૭મી મે. યોગાનુયોગે આજે ૧૭ મે છે અને ર.પા.નું સ્મરણ તીવ્ર બને છે. ર.પા.ની જાતજાતની કવિતાઓ મનમાં ધમાચકડી મચાવી રહી છે એમાંથી હળવેથી રસ્તો કરીને આ ગઝલ બહાર આવે છે. બૉમ્બની માફક પડે કાયમ સવાર, એ જ કચ્ચરઘાણ ઘટના નીકળે...! ઉફ્ફ! સવાર બૉમ્બની જેમ પડવાને બદલે કૂંપળની જેમ ફૂટતી હોત કે લીલાંછમ ઘાસની જેમ ઊગતી હોત તો કેવું સારું થાત!

વેલ, ર.પા.ના મૃત્યુની એ 'કચ્ચરઘાણ' ઘટનાને વિસારી દઈ ચાલો જઇએ ફ્લેશબેકમાં. વાત છે લગભગ ૧૯૬૮ની આસપાસની. રમેશ પારેખને ગાવાનો બહુ શોખ. અમરેલીમાં 'મોરલ મ્યુઝિક ક્લબ' ચલાવતા હતા. મુરલી બૈરન ભયી ઓ કનૈયા...એમનું ફેવરિટ ગીત. શંકર જયકિશનના મોટા ફેન. આ ગીત સાંભળીને રીતસર ચોધાર આંસુએ રડે. તેઓ ઢોલ પણ ખૂબ સારું વગાડતા. એકવાર કવિમિત્ર અનિલ જોશી જોડે રાજકોટ રેડિયો સ્ટેશનમાં ઓડિશન આપવા ગયા. દેવેન શાહ રાજકોટ રેડિયો સ્ટેશનના ડિરેક્ટર હતા. એમણે બન્નેને વોઇસ ટેસ્ટ આપવાનું કહ્યું.

એમને આ બન્ને કવિઓનો અવાજ પસંદ આવ્યો અને કહ્યું કે તમને એકાદ કાર્યક્રમમાં ગાવા બોલાવીશું. ર.પા. તો ખુશ. ગામ આખાને કહી વળ્યા કે અમે તો ગાવાના. જુવાનીનો જોશ અને કરિયર બનાવવી હતી એટલે એમને તો થયું કે બસ, હવે તો આપણી ગાયક તરીકેની કારકિર્દી પાકી. પણ થયું એવું કે રેડિયો સ્ટેશનમાંથી કદી નોતરું આવ્યું જ નહીં. નહીં તો કદાચ આપણને વાગ્ગેયકાર ર.પા. મળ્યા હોત. કેમકે તેઓ તેમની રચના ઘણીવાર કમ્પોઝ પણ કરતા હતા. આ વાત યાદ કરી અનિલ જોશીએ. તેમણે એ જ સમયગાળાની અન્ય એક ઘટના પણ તાજી કરી હતી. એ વખતે રેડિયો જ માત્ર મનોરંજનનું માધ્યમ એટલે રેડિયો પર કાર્યક્રમ માટે જવા મળે એ તો બહુ મોટી ઘટના. 'કાવ્યધારા' કાર્યક્રમમાં ર.પા.ને કાવ્યપઠન માટે નિમંત્રણ મળ્યું. કવિ તો ગેલમાં આવી ગયા. સગા-વહાલા, મિત્રમંડળને ઘરમાં ભેગું કર્યું. સાંજે સાડા છએ કાર્યક્રમ શરૂ થવાનો હતો. વાતાવરણમાં ગજબની ઉત્તેજના હતી. છ ને સત્યાવીસ થઈ. આગળનો કાર્યક્રમ પૂરો થયાની ઘોષણા ઉદ્ઘોષકે કરી અને બોલ્યા કે હવે શરૂ થાય છે 'કાવ્યધારા'. હજુ તો આ વાક્ય પૂરું કરે એ પહેલાં આખા અમરેલીમાં વીજળી ગૂલ. જિંદગીમાં પહેલીવાર રેડિયો પર ચાન્સ મળ્યો ને કરુણ રકાસ થઈ ગયો. અડધા કલાકે લાઈટ આવી ત્યારે અનાઉન્સમેન્ટ થયું કે, ''હમણા જ તમે 'કાવ્યધારા' કાર્યક્રમ સાંભળ્યો. હવે પ્રસ્તુત છે પ્રાદેશિક સમાચાર.'' નામ સુધ્ધાં સાંભળવા ના મળ્યું એ વિચારે કેવું વીલું મોઢું થયું હશે કવિનું એની કલ્પના આપણે કરી શકીએ છીએ! પછી તો જોકે ર.પા.એ નક્કી કર્યું હતું કે ગાવાનું મન થાય તો પોતાનાં જ ગીતો સ્વરબદ્ધ કરીને તક મળે ત્યાં ગાઈ લેવા. ર.પા.ને એ જ રીતે છેલ્લે ભાઈદાસમાં ૨૦૦૨ની સાલમાં અનિલ જોશીના કાવ્યસંગ્રહ 'ઓરા આવો તો વાત કરીએ'ના વિમોચન પ્રસંગે ગાતા સાંભળ્યા હતા. રમેશ-અનિલે અનિલ જોશીના એક ગીત કૂવો ઉલેચીને ખેતરમાં વાવ્યો ને ઊગ્યો તે બાજરાને મોલ... ગાઈને હોલ ગજવ્યો હતો. સ્વરાંકન બેશક ર.પા.નું જ. એ ગીતમાં બન્નેનો કાઠિયાવાડી લહેકો આઈવો, ઉઈગો, વાઇવો બિલકુલ યાદ છે.

અલબત્ત, આજે અહીં જે ગઝલ વિશે આપણે વાત કરવાના છે એની સાથેય સ્મૃતિ જોડાયેલી છે. ર.પા.ની નહીં, અમારી. ગુજરાત યુનિવર્સિટીના સમાજવિદ્યા ભવનમાં હું એમ.એ. વિથ પોલિટિકલ સાયન્સ કરતી હતી. પિરિયડ ભરવા પૂરતો જ નાતો એ ભવન સાથે. બાકી, અમારા ધામા હોય ભાષા-સાહિત્ય ભવનમાં. મિત્રો બધા અંગ્રેજી અને ગુજરાતી લિટરેચરવાળા. એમાં એક વખત આ ગઝલ એક મિત્રએ વાંચી. એ વખતે જ હૃદય સોંસરવી ઊતરી ગઈ હતી. પછી થોડાં જ વર્ષોમાં આશિત-હેમા દેસાઈના કંઠે સાંભળીને સખ્ખત મજા પડી ગઈ. એક એક શેર તો વાંચો તમે, સાહેબ અને સાહિબાન! સ્તબ્ધ આંખોની કરો ખુલ્લી તપાસ, ભોંયરાઓ એના ક્યાં ક્યાં નીકળે...! નાનકડી આંખની રોશનીને સહારે ર.પા. તમને સીધા સ્મરણોના પાતાળકૂવામાં લઈ જાય. 'જે દેખાય છે એ હોતું નથી' એવી દંભી દુનિયાની નરી, નગ્ન વાસ્તવિકતા દરેક શેરમાં પ્રગટે છે. આશિતભાઈનું સ્વરાંકન પણ લાજવાબ. ફક્ત ગુજરાતી સંગીતને સમર્પિત આ યુગલે ર.પા.ની આ રચનાને બાગેશ્રી રાગની સ્વરછટામાં અદ્ભુત બહેલાવી છે. આ ગઝલના સંદર્ભમાં આશિત દેસાઈ કહે છે, ''મને હંમેશાં કંઇક અનોખું, અનયુઝવલ કરવું ખૂબ ગમે. કોઈ જુદી પ્રકારનું ગીત કે ગઝલ મારા હાથમાં આવે એટલે મારી પ્રયોગશીલતા ઉદીપ્ત થાય. આ ગઝલ ટૂંકી બહેરની છે પણ મને એનો મૂડ ખૂબ જ ગમ્યો. ગઝલની ખાસિયત છે કે દરેક શેર એકબીજાથી સાવ ભિન્ન હોય. આ ગઝલની ઉડાન અને ઉઠાવ 'ક્યા બાત હૈ' પુકારી ઊઠીએ એવાં અદ્ભુત છે. ગઝલનું અર્થઘટન હું એ કરું છું, જે ર.પા.એ પણ માન્ય રાખ્યું હતું, કે તમે કોઈ પણ વ્યક્તિને પહેલી વાર મળો ત્યારે એને હૃદયના કોઇ એક નિશ્ચિત ખાનામાં સ્થાપિત કરી દો. મિત્ર, સ્નેહી, સ્વજન, પ્રિયજન જેવા કોઈ પણ ખાનામાં. પછી પરિચય વધતાં એ વ્યક્તિ ઊઘડવા માંડે. એના વ્યક્તિત્વના અન્ય પાસાં દેખાવા લાગે અને કોકવાર તો એ લાવા થઈને નીકળે. આ વાત મને અસર કરી ગઈ. આમેય રમેશ પારેખમાં લયકારી જબરજસ્ત છે. વાંચતા વાંચતાં જ ગીત-ગઝલ કમ્પોઝ થઈ જાય. આવી ગઝલને આમ તો કોઈ હાથ ના અડકાડે પણ મારી પાસે આવતાં જ એ તરત કમ્પોઝ થઈ ગઈ. ગઝલમાં ડ્યુએટનો ભાવ પ્રમાણમાં ઓછો હોય છે પરંતુ, આ ગઝલ હું ને હેમા હાર્મનાઈઝ કરીને હંમેશાં સાથે જ ગાઈએ છીએ. ૩૫ વર્ષ પહેલાં મેં એ સ્વરબદ્ધ કરી હતી અને આજેય ખાસ્સી લોકપ્રિય છે. ર.પા.ને કોઈ કક્ષામાં મૂકી કે નાણી શકાય એવી અમારી હેસિયત નથી. પૂ. મોરારિબાપુ કહે છે ને કે ર.પા. એ કશુંક ભાળી ગયેલો માણસ છે. અમારે માટેય રમેશ એટલે રમેશ એટલે રમેશ.''

સાવ સાચી વાત છે અશિતભાઈની. ર.પા.ધૂની માણસ હતા. આ ધૂનીપણાને લીધે જ કદાચ એમણે કવિતામાં એકેય વિષય બાકી નથી રાખ્યો. આ જુઓને એક કવિતા : ઈશ્વરે કહ્યું : માગ, મેં કહ્યું : ગધેડો આપ. પછી તો કવિતાનો ભાવાર્થ એ છે કે કવિ ગરોળી, વાંદો માગે છે. ઈશ્વર બગાસું ખાઈને કહે છે કે ''તું પસંદગી કરવામાં કાચો છે.'' ત્યારે કવિ કહે છે કે ''કાચો નહીં સાચો છું, કારણ કે તું મને સ્વર્ગ આપીશને તોય હું એનાથી ઉબાઈ જઈશ. તારું સ્વર્ગનું વરદાન એકવિધતાના શાપમાં બદલાઈ જશે. એના કરતાં મારું મન જ સમૂળું પાછું લઈ લે, એ જ તમામ ચીજને એકવિધતામાં ફેરવી દે છે. મારે તારી જેમ નરકમાં સબડવું નથી.''

''યાર, મારા ગજા બહારનું વરદાન ન માગ.'' એમ ગળગળા સાદે કહેતાં ઈશ્વર લાચારીથી હાથ ઘસે છે. આવી તો કેટકેટલી રચનાઓ યાદ કરવી? ર.પા. એટલે રંગદર્શિતા, આત્મલક્ષિતાના કવિ, છતાં માંહ્યલો એકાંતપ્રિય. ર.પા.ની લયમાં હિલ્લોળ છે. પોતાની જ રચનાની કડક સમીક્ષા કરી શકે એવા વિવેચક પણ ખરા. હેમાંગિની દેસાઈ ર.પા. સાથેની એમની સ્મૃતિઓ સંકોરતાં કહે છે, ''અમને બન્નેને રમેશ પારેખની રચનાઓ બહુ જ ગમે છે. એમની સાથેનું સુખદ સ્મરણ એ છે કે ૨૦૦૬ની ૧૨મી મેએ અમારો રાજકોટમાં શો હતો. એમની સામે ફરી એકવાર હાથને ચીરો તો ગંગા...ગાઈ અને તેઓ ખૂબ પ્રસન્ન થયા હતા. પણ એ વખતે ખબર નહોતી કે આ અમારી છેલ્લી મુલાકાત હશે. પાંચ જ દિવસ પછી હાર્ટ ઍટેકમાં તેઓ મૃત્યુ પામ્યા. કાશ, એ વાત પણ અફવા હોત..! બાકી આ ગઝલને કમ્પોઝ કરવા હિંમત જોઈએ. આખી ગઝલનો મુસલસલ થોટ એ જ છે કે માણસ, પરિસ્થિતિ કે સંજોગો જે દેખાય છે નથી હોતાં, એનો ગર્ભિત અર્થ અને સ્વભાવ કંઇક જુદા જ નીકળે.''

૧૯૪૦માં ૨૭ નવેમ્બરે જન્મેલા રમેશ પારેખ ગુજરાતી ભાષામાં સંસ્કૃતના કાલિદાસ, અંગ્રેજીના શેક્સપિયર, રશિયાના દોસ્તોવસ્કી, બંગાળના ટાગોર અને ઉર્દૂના ગાલિબ જેવું જ સાહિત્યિક સ્થાન ધરાવે છે છતાં કેટલા ગુજરાતીઓ એમના સાહિત્યથી પરિચિત છે ભગવાન જાણે! ગુજરાતીઓ વસે છે ત્યાં દરેક સ્થળે રમેશ પારેખ મહોત્સવો યોજાવા જોઈએ. એ જ એમને સાચું તર્પણ કહી શકાય.

આ ગઝલ યુટ્યુબ પર સાંભળવાનું યાદ છેને? ■

આજની ગઝલ

હાથને ચીરો તો ગંગા નીકળે
છેવટે એ વાત અફવા નીકળે.

બોમ્બની માફક પડે કાયમ સવાર
એ જ કચ્ચરઘાણ ઘટના નીકળે.

કોઇ સપનું છીછરું વાગ્યું હતું
ને જનોઇવઢ સબાકા નીકળે.

સ્તબ્ધ આંખોની કરો ખુલ્લી તપાસ,
ભોંયરાઓ એના ક્યાં ક્યાં નીકળે.

એ શું કબ્રસ્તાનનું ષડયંત્ર છે?
મુઠ્ઠીઓ ખૂલે તે મડદાં નીકળે.

દાબડીમાં એક માણસ બંધ હોય
ઢાંકણું ખોલો તો લાવા નીકળે.

વક્ષની ખંડેર ભૂમિ ખોદતાં
કોઇ અશ્મીભૂત શ્રધ્ધા નીકળે.

માર્ગમાં આવે છે મૃત્યુની પરબ
જ્યાં થઇ હરએક રસ્તા નીકળે.

ર નિરંતર મેશ-માં સબડે અને
સૂર્ય પણ નીકળે તો કાળા નીકળે.

કવિ : રમેશ પારેખ
સ્વરકાર : આશિત દેસાઇ
ગાયક કલાકાર : આશિત-હેમા દેસાઇ

ક્વિઝ ટાઈમ

રમેશ પારેખનું એક ગમતું નામ (પાત્ર) જેને સંબોધીને કવિએ અનેક કવિતાઓ રચી છે. એ પાત્રનું નામ કહો. આપના ઉત્તર શનિવાર સાંજ સુધીમાં haiyane.darbar@bombaysamachar.com પર મોકલી આપવા. શનિવાર સાંજ સુધીમાં આવેલા જવાબ જ સ્વીકાર્ય રહેશે. પછીના ગુરુવારે આ જ કોલમમાં સાચા જવાબ આપનારનાં નામ પ્રસિદ્ધ થશે. વાચકોએ જવાબની નીચે પોતાનું સંપૂર્ણ નામ લખવું.

ગયા વખતની ક્વિઝનો જવાબ

ભૂલો ભલે બીજું બધું, મા-બાપને ભૂલશો નહીં... ભજનના રચયિતા છેઃ સંત પુનિત અથવા પુનિત મહારાજ.

ક્વિઝમાં 'મુંબઇ સમાચાર'ના ઘણાં વાચકો ઉત્સાહ અને ઉમળકા સાથે સામેલ થયા હતા. પણ 'મુંબઇ સમાચાર'એ સંપૂર્ણ સાચો જવાબ આપનારી વ્યક્તિનાં નામ જ પ્રસિદ્ધ કરવાનું નક્કી કર્યું હોવાથી શનિવાર સાંજ સુધી સંપૂર્ણ સાચો જવાબ આપનારા વાચકોનાં નામ આ પ્રમાણે છે. સર્વેને અભિનંદન.

★ રસિક જુઠાણી ★ તેજલ ગાંધી ★ ચંદ્રવદન શેઠ ★ અશોક સંઘવી ★ ભરત સંઘવી ★ માના વ્યાસ ★ વિમળાબેન ગડા ★ રાકેશ મહેતા ★ પુષ્પા ચવ્હાણ ★ લવંગિકા ★ દિલીપ રાવલ ★ અમિત ગુડકા ★ અમિષી બેંગાલી ★ પ્રફુલ્લા તન્ના ★ શૈલજા ચંદેરિયા ★ જગદીશ ઘરોડ ★ માલતિ સાવલા ★ ભારતી અજમેરા ★ સ્મિતા શુકલ ★ ભારતી ઓઝા ★ જનક ઉપાધ્યાય ★ દીપક અજમેરા ★ રવિન્દ્ર દલાલ ★ છાયા શાહ.

ઉલઝનની આરપાર

કેતકી જાની
feedback.ladki@
bombaysamachar.com

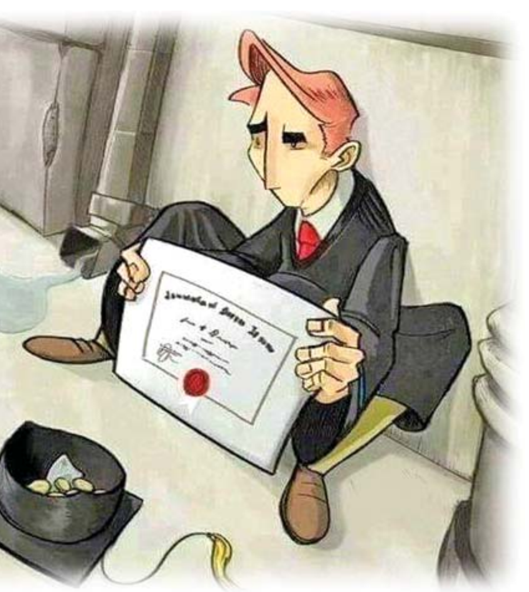

ઈમાનદારીથી જીવીને મને ધારી સફળતા ન મળી

સવાલઃ આજે આધેડ ઉંમરે પહોંચ્યા બાદ મને લાગે છે કે, નાનપણથી હાલ સુધી હું જે પામ્યો તેની કરતા મારા સાથે હતા તે બધા લોકો કરતા હું ઘણો ઓછો સફળ છું. આખી જિંદગી ઈમાનદારીથી જીવીને મને શું ફાયદો થયો? આસપાસથી જ ઘણાં લોકો અનીતિને રસ્તે પસાર થઈ માલામાલ થઈ ગયા અને હું સામાન્ય જ રહ્યો. મેં કંઈક ગોટાળા કર્યા હોત તો સફળ થયો હોત? મને આજે લાગે છે કે હું સિદ્ધાંતનું પૂંછડું પકડીને સફળ થનારા સાચે કેટલા હશે? બાળકોને પણ કહીએ નીતિ, સત્યને અનુસરો પણ વ્યવહારમાં આવા લોકો સફળ કેમ નથી દેખાતા? આજકાલ ખબર નહીં કેમ આવા વિચારો ખૂબ સતાવે છે, શું કરું?

જવાબ સૌપ્રથમ તો તમે એ નક્કી કરો કે સફળતા એટલે શું? તમે જે લખ્યું છે તેના પરથી એવું લાગે છે કે માલામાલ થવું / અમીર હોવું સફળતા છે, પણ ખરેખર એ સાચું નથી. જીવનની સાચી સફળતા જીવનમાં આવતા પડકારોને સ્વસ્થતાથી હંફાવી દેવામાં છે. જીવનની સાચી સફળતા સમાજના અન્ય લોકોને પ્રેરણા આપે તેવું જીવન જીવી જવામાં છે. આવી સફળતા ધનથી નથી હાંસલ થતી, પરંતુ વ્યક્તિમાં રહેલા દૃઢ સંકલ્પબળથી મળે છે. ગુગલ સર્ચ કરો, આપને એવા અનેક જીવંત ઉદાહરણો મળશે કે અમુક લોકો ભલે અમીર ન થયા હોય પણ પોતપોતાના ક્ષેત્રમાં તેમણે ફતેહ કરી હોય, બીજાઓને પોતાના રસ્તે ચાલવા વિચારમંત્ર આપ્યા હોય. ઈતિહાસ સાક્ષી છે કે જીવનમાં ધન વગર પણ સફળ થયા હોય તેવા વીરો પાસે મૂડી એક જ હતી - અતૂટ આત્મબળ, કંઈક મહાન, અલગ કરી જવાની ઈચ્છા. શક્તિ-ઉન્નતિના મકસદને નજર સામે રાખી દિવસ-રાત તેના માટે ભૂખ-તરસ ભૂલી જનાર 'માંજી-ધ માઉન્ટેઈન મેન' અને રાષ્ટ્રપતિ સ્વ. અબ્દુલ કલામ યાદ છેને? તેમની પાસે ક્યાં ધન હતું? પણ તેની આત્મશક્તિને સદીઓ સુધી કોઈ ભૂલી શકશે? આ તો બે ઉદાહરણ આપ્યાં. બાકી આવા અસંખ્ય લોકો ઈતિહાસને ઉજાગર કરી ચૂકયા છે. બઝારવાદ, વૈશ્વીકરણ અને આર્થિક ચકાચૌંધના આ સમયમાં આપણે માનસિક આત્મબળ, શાંતિને બદલે અમીરીને સફળતાનું માપદંડ માની બેઠા છીએ. કદાચ તમે પણ એ જ ભૂલ કરી રહ્યા છો. તમારા જીવનમાં તમને આશ્વાસન લેવા જેવી કેટલીક બાબતો ચોક્કસ મળશે, મળશે અને મળશે જ જો તમે આજ સુધી ઈમાનદારી - નીતિ - સત્યથી જીવ્યા હશો તો. બસ અમીરીના ચશ્માં ફગાવી દઈ તે બાબતો શોધજો. ટૂંકમાં એટલું જ કે સફળ માણસ એ નથી જેની પાસે ખૂબ સંપત્તિ છે, પણ એ છે કે જે પોતાના સાહસ અને મહેનતકશ પ્રતિભાથી સમાજ માટે માર્ગદર્શક બને. સ્વાર્થ અને અભિમાનને કોરાણે મૂકી જે પોતાની અભિરુચિને અનુરૂપ ક્ષેત્રમાં સફળતા હાંસલ કરે તે સફળ. જીવનમાં લોકોને મદદ કરવા ક્યારેક પોતાને થનારું નુકસાન અણદેખ્યું કરે તે સફળ. બસ હવે તમારે વિચારવાનું કે આપની ઉલઝન ખરેખર યોગ્ય છે કે?

ઓછી જાણીતી કૉલેજમાંથી એમ.બી.એ. થવાથી મારી લાઈફ નહિ બને?

સવાલઃ હું હમણાં જ એક ઓછી પ્રતિષ્ઠિત કોલેજમાંથી એમ.બી.એ. થઈને બહાર નીકળ્યો છું. હવે ચોતરફ જોઉં છું કે સારી નોકરીઓમાં પ્રતિષ્ઠિત કોલેજના સ્કોલર વિદ્યાર્થીઓને પ્રાધાન્ય મળે છે. મારી કોલેજનું ત્યાં કોઈ મહત્ત્વ નથી. આ સતત હરીફાઈના માહોલમાં મારું શું થશે? હું સફળ થઈશ ખરો? હું મારા કુટુંબને ખુશ રાખવા જેટલું ના કમાઈ શકું તો શું થશે? આવા તો અનેક સવાલો મારા મગજમાં દિનરાત ઘુમરાયા કરે છે. મારે શું કરવું જોઈએ?

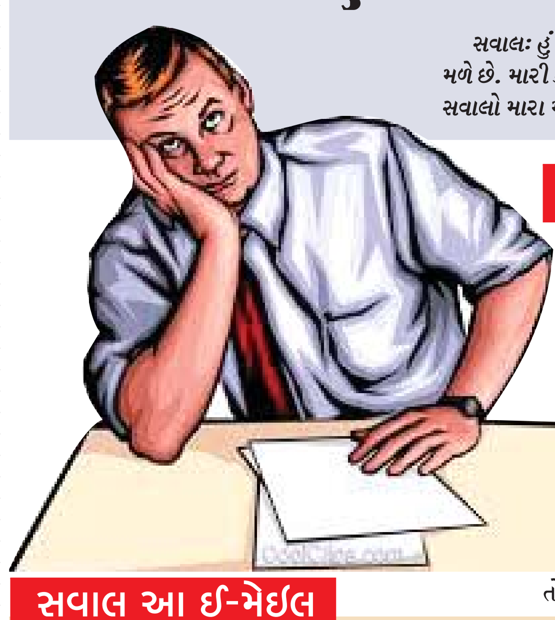

જવાબ સૌપ્રથમ તો ભાઈ તમે ચોતરફ એ પણ જુઓ કે કેટલાક સફળ તો કેટલાક અસફળ પણ છે. કેટલાક ખૂબ કમાવા છતાં દુઃખી છે તે કેટલાંક ઓછું કમાઈને પણ ખુશ છે. બધા જ સફળતા તરફ દોટ મૂકે છે, પણ હાંસલ કેટલાક જ લોકો કરે છે. આવું એટલા માટે થાય છે કે સમાજમાં ઘણાં બધા લોકો જે તરફ જતા હોય તે તરફ આંખે પાટા બાંધી જવાની જાણે કે હોડ લાગી છે. કોઈને ભીડથી અલગ જવું નથી. કેમ કે તેઓ ડરે છે કે અલગ પડી જઈશું તો ભીડ તેમની મજાક-મશ્કરી કરશે. તેમને ખબર છે કે અલગ જઈશું તો આપણો કમ્ફર્ટ ઝોન નંદવાશે. તમારે જો સફળ થવું હોય તો તમારા મગજમાં ચાલતા જે તે પ્રતિષ્ઠિત - અપ્રતિષ્ઠિત કૉલેજ / હરીફાઈનો માહોલ જેવા વિચારોને એકઝાટકે મગજમાંથી હાંકી કાઢો. તમે તમારા વિચારોને રચનાત્મક રૂપ આપી તમારામાં જે ઉત્તમોત્તમ છે તેને બહાર લાવવા પ્રયત્ન કરો. તમારા ક્ષેત્રમાં કંઈક નવું કરવાના આઈડિયા વિચારો. કાલે શું થશે? તેના બદલે આજને અધિક ઉજ્જવળ બનાવવા તમે શું કરી શકો? તે વિશેની વિચારધારા શરૂ કરો. કંઈક નવું કરી જે ચાલ્યું આવે છે તે બદલવાની હોંશ તમે રાખો. બીજા બધા શું કરે છે, તે છોડી તમે આળસ કર્યા વગર તમને ગમતા ક્ષેત્રમાં સફળ બનવા માટે કયા કયા રસ્તા છે, તેનો મગજમાં માસ્ટર પ્લાન બનાવો. તમે ક્યાં છો? તમારા પ્રૉબ્લેમ શું છે? તે તમે જાણો છો. હવે તમારા પ્રૉબ્લેમને માત આપવા તમે શું કરશો તે વ્યૂહરચના બનાવો. એક નહીં તો બીજો, બીજો નહીં તો ત્રીજો અલગ - અલગ રસ્તો વિચારો જે સફળતા તરફ તમને લઈ જાય. હા, ખૂબ મહેનત કરવી પડશે તમારે, તમે કરજો. બીજાઓને છોડી તમારા મનને અનુસરજો, તમે સફળ થશો. જે નકારાત્મક વિચારો છે, આસપાસ જે, તે ચાલી રહ્યું છે તે વિશે, તે બધા ખંખેરી જે ચાલી રહ્યું છે તે હું બદલીશ તેમ વિચારો. તમારામાં રહેલી પ્રતિભા ઓળખી તમે શું પામવા માગો છો તેના માટે નિશ્ચિત યોજના બનાવો. ભીડથી તમારી જાતને અલગ પાડી તમારી હોશિયારીથી અલગ કંઈક કરી જવાની હિંમત કેળવો. આ જ સમય છે તમારા જીવનને અસફળ કે સફળ બનાવવાના વિચાર કરવાનો. આ સમય હાથમાંથી ચાલ્યો જશે તો તમે આખી જિંદગી વિચારો જ કરતા રહેશો. સમય પણ એમને મદદ કરે છે જે યોગ્ય સમયે જે તે નિર્ણય લે. માટે સ્વામી વિવેકાનંદે કહેલું વાક્યઃ 'ઊઠો, જાગો અને ધ્યેયપ્રાપ્તિ સુધી લડતા રહો.' તેને જીવનમંત્ર બનાવી દો, તમે ચોક્કસ સફળ થશો. બૅસ્ટ ઑફ લક. ■

સવાલ આ ઈ-મેઈલ પર મોકલી આપો savaal@bombaysamachar.com

મળો મણિપુરની ગ્રામ્યમાતાઓને

હાથેથી શેરડીનો સંચો ચલાવીને પેટિયું રળતી આ મહિલાઓની કહાણી વાંચવા જેવી છે

કવિ કલાપીની પેલી પ્રખ્યાત કવિતા ગ્રામ્યમાતા તો તમને યાદ હશે જેમાં એક માતા રાજવીને ખેતરમાં ઉગેલી શેરડીનો રસ પીવડાવી તેની તરસ છીપાવે છે. આ પ્રસંગને પગલે જ પેલી અમર પંક્તિઓ 'રસહીન થઇ છે ધરા, દયાહીન થયો છે નૃપ'એ જન્મ લીધો હતો. અત્યારે ભર ઉનાળામાં બપોરે આપણને ઠંડો મીઠો રસ પીવાનું મન થાય અને શેરડીનો રસનો સંચો દેખાઇ આવે તો આપણે ખુશ થઇ જઇએ છીએ. ઘણા લોકો હાથેથી સંચો ચલાવીને કે પછી મશીન બેસાડીને લોકોની તરસ પણ બુઝાવે છે અને બે પૈસા પણ કમાઇ લે છે. કલાપીની રચના વાંચીને અપણું હૃદય દ્રવી ઊઠે છે અને રસ્તે ચાલતા શેરડીના સંચાવાળા તો આપણને ઠેર ઠેર જોવા મળે છે. પેલી ગ્રામમાતા રસ કાઢીને એ વેચવાનો વ્યવસાય નહોતી કરતી જ્યારે હાલમાં મણિપુરમાં તમને ઘણી મહિલાઓ સંચા વડે રસ કાઢતી અને વેચતી જોવા મળે છે એ નવીનતા છે.

મણિપુરના ચૂરચંદપુર જિલ્લાના નાનકડા લામકા શહેરની આ વાત છે. નજીકના ગામડાઓમાંથી કમાણી માટે અહીં આવેલી આ મહિલાઓ શેરડીનો રસ વેચીને આજીવિકા રળી લે છે. વર્ષોથી પુરુષોનું જ વર્ચસ્વ હોય એવા ઘણા સ્થાને તમે મહિલાઓને જોતાં જ હશો. હવે એમાં આ એક વધારો થયો છે એમ કહી શકાય.

ચિન્બોઇ નામની ત્રીસ વર્ષીય મહિલાએ લામકા શહેરના એક પોલીસ સ્ટેશનની સામે જ મોકાની જગ્યાએ શેરડીના રસની હાટડી માંડી છે. અગાઉ શાકભાજી વેચતી આ બાઇએ હવે આ કામમાં ઝંપલાવ્યુ છે. એનું કારણ આપતાં એ કહે છે કે આ વ્યવસાયમાં રોકાણ ઓછું કરવું પડે છે અને કમાણી થોડી વધારે છે એટલે કુટુંબનું ગુજરાન ચલાવવામાં થોડી સરળતા રહે છે. ત્રણ બાળકની આ માતાના પતિને ઋતુ અનુસાર છૂટક કામો મળે છે, કોઇ કાયમી આવક નથી. ખેતીવાડીમાં થતી આવક અપૂરતી લાગતાં આ લોકો થોડાં વર્ષ અગાઉ ગામ છોડીને આ લામકા શહેરમાં આવીને વસ્યા

(જુઓ પાનું ૬) ▸▸